

№ 29., 1924/25.

15. III. 1925

COMEDIA

Vika Čaleta gostuje u zagrebačkom kazalištu kao Aida, Leonora i Kundry u „Parsifalu“.

Вика Чалета гостује у загребачком казалишту као Аида, Леонора и Кундри „Персифалу“.

— Atelier „Tonka“, Zagreb —

Comoedia

излази сваког понедеоника. Главни уредник Никола Трајковић. Представник „Илустрације“ у редакцији Никола Б. Јовановић. Владислав Издавачко Удружење „Илустрација“ Београд, Космајска 22.

Како у Загребу мисле и делају

**Надохват разговори са директором драме загребачког казалишта, г.
др. Бранком Гавелом**

II.

„... Ја лично морао сам спојити прошлост са садашњошћу јер сам дошао у доба кад је у Европи позоришна уметност била на прекретници...“ (Др. Гавела, из I. члана).

— Госп. интендант Бенешчић рекао ми је у своме разговору за Сомоеди-и своје гледиште о односу између театра и литературе, и, друго, нарочито стварање Управе за домаћи репертоар.

Др. Гавела: Па да, театар је на првом месту театар, акција; тек затим литература. То је данас јасно. Ја сам о томе написао први фељтон још 1910. године. Друго, репертоар се мора оснивати и прекаљивати на домаћој продукцији. И то није фраза.

— Реч лепа...

— Није реч, већ то има својих дубоких разлога. Али нису ти разлоги природе национално васпитне. (Театар није за одгој и културу. Нема одгоја у театру! Хтети „одгајати публику“ — то је глупост! — нервира се директор загребачке драме, идући за својим мислима, које нису пасиониране за педагогику кроз театар). Важније је везати литературу с театром, а најважније публику с театром. А везаћемо је тако, ако се потрудимо да не прима већ готове судове, што је редован случај са комадима страног репертоара. То су клиши с маркама, етикетама. Публика мора сама себе да осети судијом; она мора сама да одлучи о доброти комада који гледа. А то је могуће само код домаћих ствари, код домаћих премијера.

— Значи да Ви тежите за стварањем публике?

Др. Гавела: Јест, театар треба да ствара премијерску публику, као што у Паризу већ постоји једна нарочита врста њена: публика са главних проба, *répétition générale* — публика. То је један специјалан форум, не литерарни, већ — дозволите ми реч — публиумски форум.

— ? ? ?

Др. Гавела: Хоћете дефиницију за своје читаоце? Ево је, од прилике: То је један чудним начином изабран круг људи, који одлучују о премијери. Они су неки мост од театра у публику — премијере... Затим има још један разлог за форсирање домаћих премијера...

— И тај је?

Др. Гавела: Чисто глумачки: да би глумци дошли пред сасвим нове задаће које ће решавати самостално, из себе, без клишеа. Једна могућност да глумци сами себе откривају. То они не могу на страним комадима, који су већ добили своју марку, и етикету... И...

— Опет разлог?

Др. Гавела: Јест, важан: чисто редитељски. Ја више волим режирати и слабу домаћу ствар, него и најзахвалнији страни успех. Тако сам са задовољством одбио „Пер Гинта“ и оставио га млађим способним талентима...

У том на видном часовнику откуца 10 и по. У Загребачком Казалишту су навике дубоко укорењена, па и — тачност. Тамо у десет и по почњу пробе. Тамо тачност важи чак и за директора драме. Зато један осмех, и слегање раменима, чак и без извиђења.

А тема је врло интересантна...

Н. Ј.

Симфонијски Концерт.

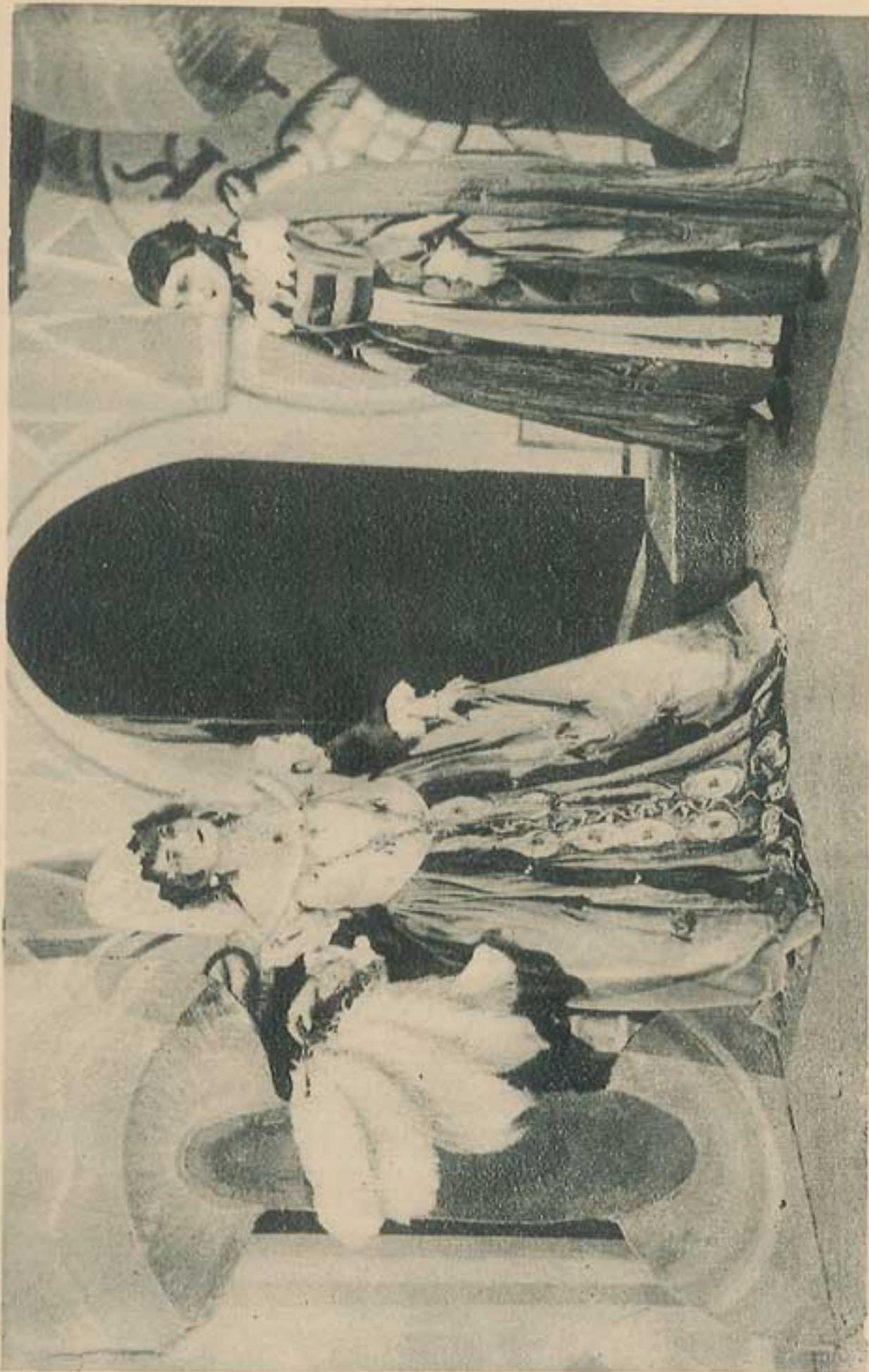
Целокупног Оркестра Краљеве Гарде.

(У уторак 10. марта, у Нар. Позоришту.) Сјајан програм, до могућног максимума повећан оркестар и сведосадање надмашујућа коректност и лепота, рецимо, просто: савршенство извођења — то би била, укратко, биланса великог Симфонијског Концерта којим је г. Драг. Покорни (подуширан целим низом најодличнијих, музичара-солиста), проплог уторника, обрадовао нашу музикалну публику. Имали смо ретко задовољство да чујемо једном и код нас, један, у европском смислу речи, велики, комплетан и, одиста, са војничком прецизношћу функционишући оркестар, под управом једног диригента који је са супериорном сигурношћу, енергијом и деликатношћу умео да рукује својим материјалом. На тај су начин све поједине тачке веома укусног и отменог програма дошли до пуног и јасног израза, називајући, свестрано, најбољи утисак. Пзвана су дела, искључиво, словенских, наиме, чешких композитора чији је г. Покорни један од најпозванијих интерпретатора. Прва тачка била је Чајковска величанствена „Патетична Симфонија (Бр. 6.)“ чије су богате сонорности и слатки мелодизам звучали са кристалном чистотом и најсвежијим полетом. Следовао је „Choral et Variatio s“ од Видора, у коме се, првенствено, истакла харфискиња г-ђа Никол Анке-Кастеран са својим виртуозним и дубоко осећајним солима. Врхунац вечера била је генијална симфонијска песма Дворжака; „Дивљи Голуб“ која је интерпретирана најзналачкије и са дивним лирским полетом. Исто важи и о пзванију грандиозног „Тabora“ од Сметане, у коме је концерт добио свој достојни, монументални финале.

Beogradski balet na kraljevskom dvoru: Ti-
ekom prošlog tjedna g-dja Kirsanova i g.
Fortunato, glavni predstavnici beogr. Ba-
leta igrali su pred Njih. Vel. Rumunском
(Kraljicom, Kraljem Aleksandrom i Kralji-
com Marijom, i postigli rijedak uspjeh. B.
Popov, poznati bariton, član Ijubljanske O-
pera, gostovat će uskoro na beogradskoj
Operi (u „Carmenu“ i „Faustu“).

Beogradski balet na kraljevskom dvoru;
u toku prošle nedelje g-đa Kirsanova i
g. Fortunato, glavni predstavnici na-
šeg Baleta, igrali su pred Njih. Vel.
Rumunском Краљицом, Краљем Алексан-
дром и Краљицом Маријом, и постигли
редак успех. Б. Попов, познати баритон,
члан љубљанске Опере, гостоваће ускоро
у београдској Опери (у „Кармену“ и „Фаусту“).

Народно Позориште у Београду: „Рука руку мије“. Г-ђе Т. Ар-
сениовић (као г-ђа Поличинело) и Д. Милошевић (као Силвија), у
којој је уједно успешно ветернирала са г-џом М. Бошњаковић.
— Фото Вл. Бенчић — Београд.

Публика је, готово, напунила била цело позориште и пљескала је, после сваке тачке, одушевљено, диригенту и оркестру.

Тодор Манојловић

Народно Позориште у Новом Саду

У новосадском народном позоришту дају се наизменично драма, комедија и оперета.

Крајем прошлог месеца давала се премијера познате оперете „Шумарева Христа“ — од Јарно-а. Главну улогу Христине имала је г-ђа Оливијери-Илић (новосађанка), која као да је створена за ову улогу. Циганку Минку играла је изванредно г-ђа Краљ, а Цара Јосифа II. г. Бранислав Чолић. — Редитељ г. Кранчевић, који истовремено игра улогу Фрање Фелдештија — диригент г. Селински.

Кроз неколико дана даће се још једна премијера: Холандска женица — од Е. Калмана (превод г. Кранчевића). Улоге су већ раздате на студирање.

Ускоро ће се дати и Фраскита, оперета, од Франца Лекара. Њу такође преводи г. Ј. Кранчевић, у чијој ће се режији и дати ова оперета.

На завршетку ове сезоне даваће се „Графица Марица“, оперета од Калмана, која се сада са великим успехом даје у Бечу. И ове две горње оперете такође су на бечком модерном репертоару. И ту ће оперету превести г. Кранчевић, чију вредноћу и предузимљивост нарочито истаћи.

Са највећим успехом давала се ређ по 14. пут оперета „Мадам Ромпрадонг“ са г-ђом Краљ у главној улози. Госпођа Краљ умела је својим темпераментом и својом игром да нам евокира једну историјску личност као што је била то Madame Rompadouг, и да нас пренесе за један тренутак у блажену карневалску ноћ из доба Луја XIV.

Драмски репертоар: Салона — од Оскара Уајлда, давала се са г-ђом Лесковом у главној улози. Спрема се: Богожављенска ноћ (Shakespeare); Le richeheur d'ombre (од Sarmant-а); Сугапо де Bergегас (Ростан); Три бекрије и Златан посао (Julles Burdhomme).

У комедијама истичу се својим духовитим схваташтвом комада т. г. Величковић и М. Васић. Већ се неколико пута успешно давала комедија „Флорентински Шешир“ (у преводу г. Н. Трајковића). Улогу Фадинара креирао је г. Величковић и имао је великог успеха.

Пре неколико дана гостовао је члан београдског Нар. Позоришта г. Добрица Милутиновић у „Живом Лешу“ (од Л. Толстоја) и у Шекспировом „Отелу“. Позориште је било препуно и то мањом позоришту непознатом публиком.

Д. В. Г.

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

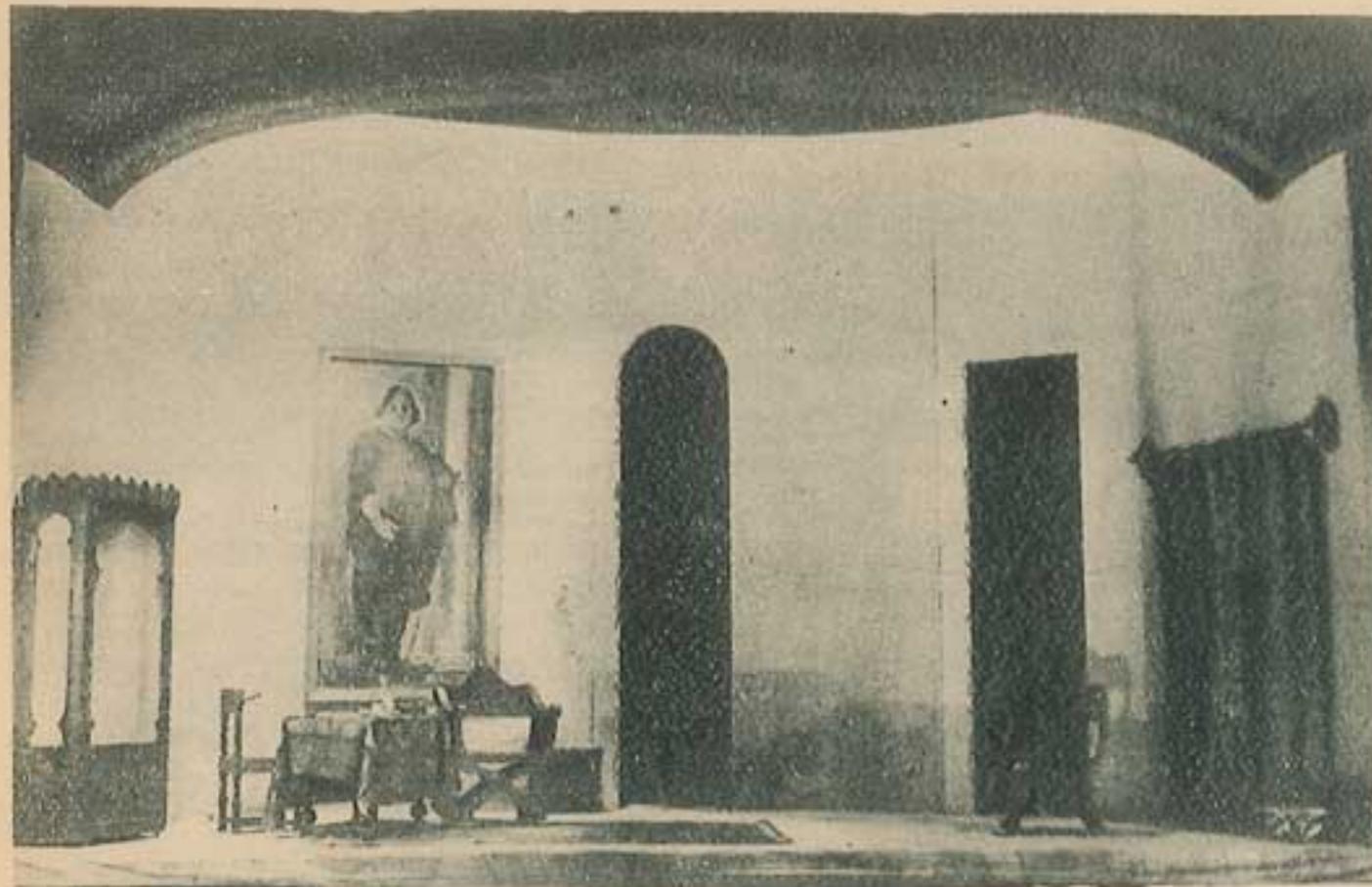
—

—

—

—

—

Calderon: „Gospodjica Djavolica“ na zagrebačkom teatru. Režije: Ivo Raič. Inscenacija: Marijan Trepšo.

— Foto Tonka — Zagreb —

Calderon: „Gospodja Djavolica“: na zagrebačkoj sceni. Režije: Ivo Raič. Inscenacija: Marijan Trepšo.

Калдерон: „Госпођа Ђаволица“: на загребачкој сцени. Режија: Иво Раић. Инсценација: Маријан Трепшо.

— Foto Tonka, Zagreb —

Једна корисна новина

Дечје позориште

Свуда у свету поклоња се пажња дечјој глуми, па се та потреба осећала и код нас. Зато су у београдским основним школама постављени наставници с музичким образовањем, који су имали, да образују ћачке хорове и дечје позориште.

Основна Школа на Савинцу показала је најлепши успех дечје глуме. Она је дала неколико представа у Мањежу, где су се већ могли запазити дечији таленти као будући подмладак за глумачку школу. Важност дечијих позоришта је у томе, што проналази таленат код многе деце, који много пута закрјљава, ако се не образује и што ће пружати глумачкој школи ученике-де, који ће већ имати дикцију, мимику и гестове.

Најбољи реџитељ дечјег позоришта је г-ца Ружа Јаковљевић. Прошле недеље под њеном режијом, даван је комад „Пепељ у га“, на оштре задовољство публике, коју су већином сачињавали београдски родитељи и деца. Том приликом имали су да виде, колики власнити утицај врши на дете, дечја представа.

Дечја позоришта имају циљ зближавање и упознавање југославенске деце. Г-ца Јаковљевића ради већ у томе смислу. Прошле године давала је представе у Суботици, Сомбору, Новом Саду, Загребу, где су одушевљено поздравили дечји успех.

По свршетку ове школске године, мала дечја трупа, даваће представу у Ужицу и Сарајеву.

У данашњем броју „Comoedie“ доносимо слике из „Пепељуге“.

PISMO IZ PARIZA.

Pitojev

Najbolji savremeni franceski dramatičar Lenormand, i najbolji savremeni talijanski dramatičar, Pirandello, уведен су у pariški teatar po ruskom glumcu i redatelju Georgesu Pitojevu. Treba само donekle poznavati teaterske i novinarsko-kritičarske prilike u Parizu, да се уzmognе констатирати једно мало чудо: да је Pitojev једини странац, према коме цијела pariška kritika стоји у stavu apsolutnog respekta pred njegovom visokom umjetnosti. Svi kritičari наиме, у Parizu, и сами су dramatski autori, који су створили једнујаку „kliku“ за себе, а против оних, који стоје изван њих. Само се iz male tradicije te klike može razumjeti, kako то, да данас u franc-

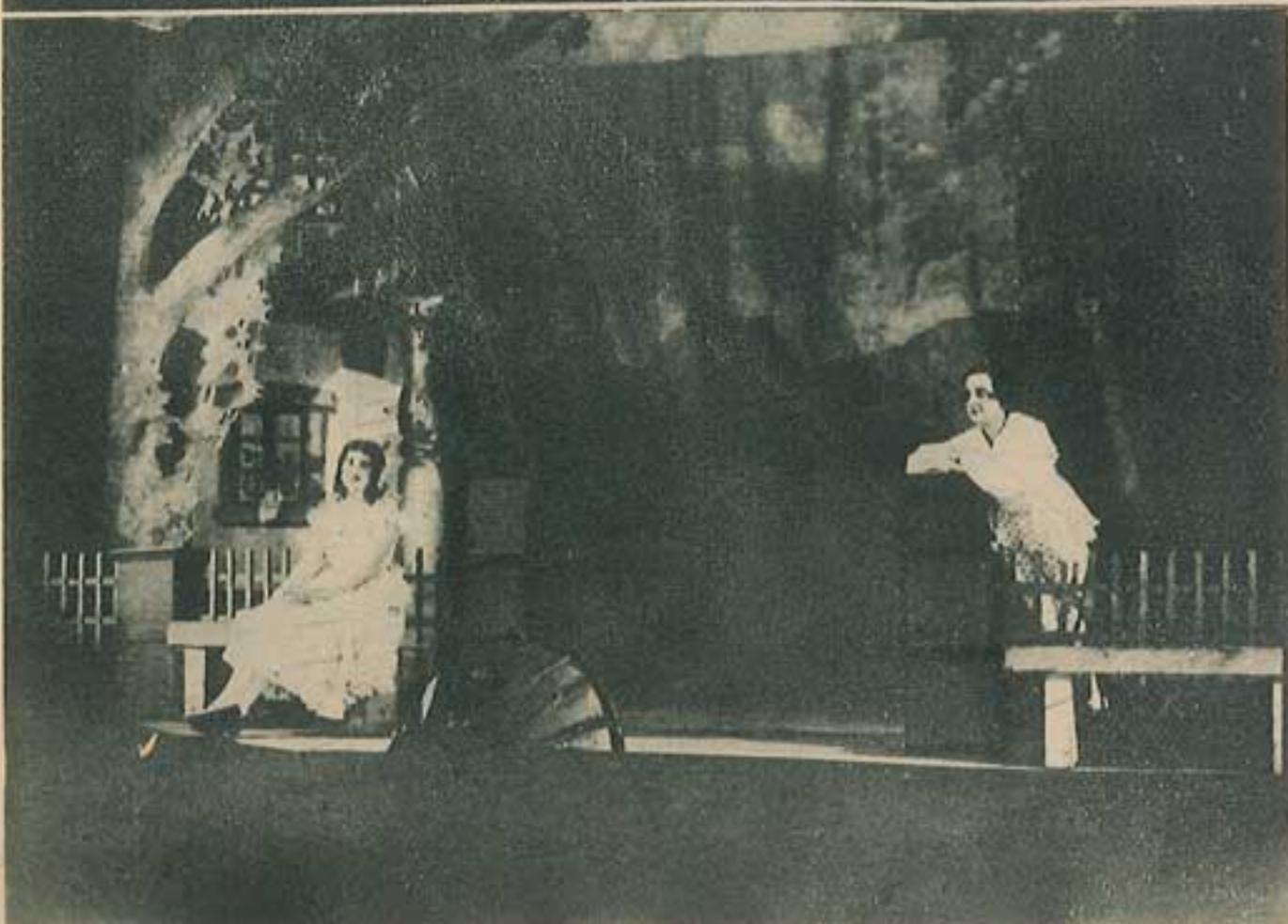
skoj dramskoj literaturi постоји cijeli niz „veličina“, о којима нико на globusu ne зна ништа, (и не ће да зна), а они se respektiraju od svih pred rampom Comedie Francaise. Ta „klika“ ostaje najenergičniji, politesom protiv svega, што не одговара njihovom „metieru“; a pogotovo protiv svega, што je tudjinsko.

I Lenormand i Pirandello i Pitojev stajali су „izvan klike“. За svu trojicu побједио је Pitojev! Još је само jedan, кога klika ne pripušta: Bernard Shaw. Ja vjerujem, da ће i njegovu slavu izvoštiti Pitojev, kad sada буде давао njegovu slavnu „Svetu Ivanu“, и „Théâtre des Arts“.

U tom je teatru Pitojev, vrativši se s turneje i našavši teatre des Champs-Elysées rasklimane поставил Pirandellovу tragediju „Henrik IV“. Poslije Pitojevljeve побједе sa „Šest lica...“ danas se Pirandello дaje u Parizu u četiri teatra (osim „Šest lica...“ i „Henrika IV“ дaje se „Chacun sa vérité“ u Atelieru i „Vetir ceux qui sont nus“ u Rennaissanceu). Neki dan slavila se stota predstava „Chacun sa vérité“. U Parizu se sa strahom изa šaljivih opservacija говори о invaziji „pirandellizma“, ali нико се не usudiјује, да не похвали velikoga dramatičara u superlativima. U Parizu данас, zaslugom Pitojeva, nije Pirandello ni проблематичан ni „filozofičan“, ne nerazumljiv; он је jak teaterski autor, који је освојио ушанчene obožavaoce dosadno ga „Théâtre de moeurs“.

Nažalost, nisam имао prilike да видим njegovu predstavu „Šesti lica...“ Nisu se u оvo vrijeme, što sam tu, давала. Ali njegov „Henrik IV“ достаје, да се одmah осјети, да је то најбољи pariški glumac današnjега поimanja teatra i jedan od најбољих redatelja novije drame.

I u „Henriku IV“ као у свим Pirandellovim dramama има lica, која живе једну другу realnost, која играју ulogu, што им је дала sudbina, usred jednog običnog realističkog ambijenta. Henrika IV i g r a naime један човек, који је uslijed pada с konja poludio, па је dvanaest godina, lud, uobrazio да је njemački vladar iz jedanaestog stoljeća; a kad je odjednom ozdravio, па се нашао u svom „dvoru“ obučen u historički kostim svojih ljudičkih vizija i opkoljen mladićima u истим kostimima, видио је да се više ne може vratiti u prevošnju realnost“ i ostao — Henrik IV! Drama почиње u tom momen-tu, kada „vladara“ posećuje njegova bivša ljubavnica, udova i mati jedne kćeri, sa svojim ljubavnikom, rivalom Henrikovim iz „prijašnje realnosti“ t. j. kad још nije bio joludio. Sve je njih doveo njegov nećak, који је obećao, да ће jedном nastojati, да vrati svog ujaka u zdravlje. „Henrik“, који сеbe само i g r a, naravno, odmah prepozna svoju bivšu ljubavnici, ali се не oda. U značajnom razgovoru se očituje sva važnost ovih ljudi za „Henrikov“ život, sva krivnja rivalova za njegovu sudbinu. Poslije mnogo godina mraka umstvenoga „Henrik“ vidi поред отарјеле ljubavnice njenu bivšu sliku u mlađoj kćeri, коју hoće ugrabi. U tom načinu on se odaje, svi osjeće да он n i j e lud, а је toliko godina само igrao. U općoj gužvi „Henrik“ ubije svog rivala. Posle zaprepaštenja opet

Koncert učenika Muzičke Škole u Beogradu na 3 ožujka 1925: „Bastiđen i Bastiđena“ od Mozarta: Bastiđen (Jelka Gođevac), Bastiđena (Barbara Bekova) i Kolas (Bora Stefanović).

Koncert učenika Muzičke Škole u Beogradu 3 marta 1925: „Bastiđen i Bastiđena“ od Možarta: Bastiđen (Jelka Gođevac), Bastiđena (Barbara Bekova) i Kolas (Bora Stefanović).

Dva jubileja: Mara Barlovač, čl. Narod. Pozorišta u Skoplju, slavila je na 11 ožujka četrdesetgodишnjicu neprekidnog glumačkog rada. — Dragomir Ostojić, šaptač beogradskog Narodnog Pozorišta, proslavila dva desetpetgodишnjicu svog pozorišnog rada 19 marta. Njegovi drugovi, članovi beograd. pozorišta, igraju toga dana, u njegovu čast poznati komad „Kin“ od Aleksandra Dime-Oca.

Два јубилеја: Мара Барловач, чл. Народ. Позоришта у Скопљу, прославила је 11 марта четрдесетгодишњицу непрекидног глумачког рада. — Драгомир Остојић, шаптач београдског Народног Позоришта, прославља двадесетпетгодишњицу свог позоришног рада 19 марта. Његови другови, чланови београд. позоришта, играју тога дана, у његову част поznати комад „Кин“ у Александра Диме-Оса.

konstatacija, da je „Henrik“ zaista ljud, iako umirući rival uverava o protivnom. Šta sada preostaje „vladaru“ i čovjeku Henriku IV? Ostavši sam sa svojim dvorjanicima, on odluči, da — sve ostale kao prije, oni ostaju u ovoj svojoj realnosti, ne vraćaju se više u dvadeseti vijek, ostaju — ludi...

Kad Pitojev igra Henrika, onda se po koječem vidi, da je on Rus. Prvo, po tome, što je za Pitojeva Pirandellov teatar zapravo Teatar Samilosti. Jedna velika humanost i općečovječanska bol daje šarenoj harlekinadi duboko tamne boje. A zatim, po tome Rus, što su kontrasti njegovih osjećanja, a prema tome i kontrasti njegovih intonacija i njegovih ritmova, nagli i metalogični, čudno smioni, a ipak jednostavno i divno harmonični; i što nas oni raskidavaju po svim strastima na sve mogućnosti, nemilosrdno i Dostojevskijevski nas zavitlavaju po svim bolimia, na granici jednoga paroksizma, ali ipak nikud preko granica, gdje počinje užas; sve u carstvu satanskog smiješka nad jadom čovjekovim; u vratolomnim skokovima iz demonizma u mekostrasnu blagost, iz zlobe nesretnika u pokoru nezigniranoga, iz okrutnosti očajnika u podatnu ljubav patnika. Taj beskrajni bol, što ieca tiko i daleko, daje takav solidni okvir harlekinadi lažnog ljudjaka, da pred nama oživi apstrakcija davnih vjejkova, koji su i današnji, i da se iz ove žive borbe mnogih realnosti kristalizuje čovjek, oslobođen personalnosti, čovjek kao modifikacija osjećaja, materijalizovani instrumenat, na kome oživljuje zvuk, kada ga dirne bol, što prolazi na putu u vječnost...

To nije nikakva lažna „paezija“, koje se ja oslobadjam u себi vrlo odlučno. (Nikoga se ne tiči moje privatne stvari; n. pr. kako sam ja, posle predstave toga Henrika sjedio cijelu noć, otvorenih očiju u mrač, i mislio: o Bogu, o čovjeku i o Rusiji). Ali to je potrebno da se kaže, ako se hoće da usreći udaljene jednim blijedim dojmom...

Pitojev, uporedjen s Hudožestvenicima, nije naturalista. On je klasik, kao Shakespeare u ideji. Ali Pitojev, za razliku od klasika, negira „prelaze“, koji uvijek razvodnjuju učinak. On je klasik, kome forma ne poznaje zakonite pravilnosti i propisane konstruktivnosti. A ipak je harmoničan i grandijozan. On reagira protiv patetike tako snažno, da oko njega sve, što je mlado i napredno prestaje „pjevati“ rečenice. On, kad stilizira, traži osnovna značenja izražajnog sredstva. On pojednostavljuje „tipično“ do „simboličnoga“, i u tome je daleko odmakao pred novijim Francuzima, koji pojednostavljaju „lično“ do „tipičnoga“ (Jouvet, Gémier, Dulin), pod utjecajem ruskoga shvaćanja.

Negira „prelaze“ zato, što oni smetaju slobodnom nadovezivanju osjećanja. A on, Pitojev, ne će da ga ništa smeta u tom nadovezivanju. U Pirandellovom tekstu on ne traži logiku. (Za to nema samo opravdanje svoga „ludjaštva“ u ulozi Henrika. On to uvijek čini). On ne polazi od jedne strukture osjećanja, koja se prelivaju jedna u druga, da bi nastojao dovesti tekst u vezu s tim tekućim srebrom klasike. On ne polazi ni od običnog (naturalističkoga) značenja

jedne fraze, (pogotovo, ako toga značenja i nema, kao u svim neutralnim frazama), pa da bi na taj način cizelirao jednu frazu pored druge. On traži duboko, najdublje značenje fraze, kako ono karakterizuje čovjeka uopće, a ne samo čovjeka u momentu; i od najekstremnijih izraza najrazličitijih osjećanja izgradjuje grandioznu vaju „Henrika IV.“

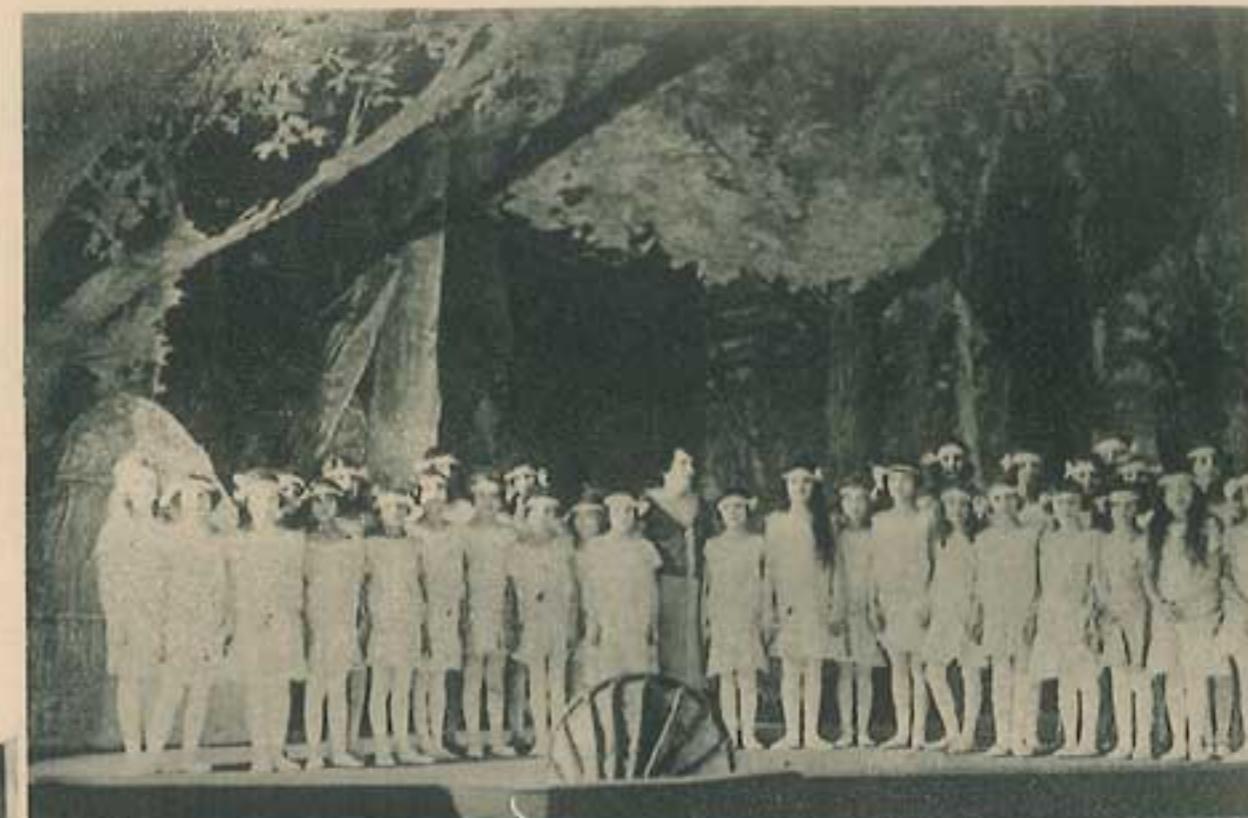
Zna se, da je u klasičnoj glumi bila najveća pogreška donositi izraze osjećanja u kontrastima, u nenadanim obratima; klasična drama tih obrata od jedne rečenice do druge nije poznavala. Moderna drama je puna tih obrata, jednostavno zato, jer su oni ljudski. Kontinuit naših osjećanja nevjerojatno je metalogičan, mi smo i sami iznenadjeni svaki čas drugim naviranjem posve različitih osjećanja u našu oblast registriranja. Pirandello bi bio prema tome uporan već samim tim faktom, što bi ga igrali „klasični“ glumci. Jer ako „klasični“ glumac treba čitave pasuse, čitaye snopove stihova, koji bi ga „preveslali“ iz superlativnog bijesa, na primjer, u smirenu podmeklost, onda takav glumac ne može igrati Pirandella, gdje se ta dva osjećanja mogu naći u dvije kratke rečenice, koje se nalaze jedna pored druge. I zato je stav Pitojevijev prema klasicizmu jasan.

A prema naturalizmu? Badava je i najhudožestveničke studiranje prirode kada se radi o Pirandellovim licima „druge realnosti“. Jer, dakako, nije dosta, da ta lica igraju svoju „drugu realnost“, kako to čine naturalistički glumci na pozornici, igrajući „drugu realnost“ svoje naturalističke role. Iza te dobro igrane uloge mora se osjetiti, da je tu ulogu dala nekom licu duboka bol, i čudna subina, a ne majčica priroda! I da je to igra u prirodi.

Svojim ruskim demonskim živim komedijanstvom Pitojev je kadar da u nekoliko minuta objektivira, savršeno u svim najsitnjim fragmentima, desetak najkontrastičnijih osjećanja jedan za drugim. Da se, na primjer, iz visokoga tihoga tona, koji se vuče u lagom ritmu, nadje u dubokom brzom, onda u srednjem staccato, u glasnom visokom, brzom bolnom i dubokom tihom laganom nasmejanom tonu. I svaki je ton, koji obasjava frazu, kao ono obojadisano zeleno svjetlo, koje oduzima jednom aktu svu erotiku, ako ga rastvjetli. Tako Pitojev uzima frazama ono, što nemaju i daje ono, što treba da dobiju: duboki dojam, što ga je nosio u svojoj ruskoj duši, kada je doživio „prvu igru“ Pirandellove drame.

Gestovi, dakako, slijede neprestano tonove, i njihova je raskoš ogromna. (Zato se čuje tu i tamo, da Pitojev možda „suviše“ gestikulira).

Kontrasti živog ruskog kolorita, koji je kod „Henrika IV“ dobio duboko tamni intenzitet, odgovaraju Pirandellovim kontrastima osjećanja, koja se stalno sudarivaju. I baš zato, što je Pitojev svoj stil protegao i na ona najteža mjesta kod Pirandella, gdje autor-filozof objašnjava stav lica „druge realnosti“, dajući i tim frazama živi kolorit osjećanja u borbi i sudaru, on je spasio „filozofskog“ Pirandella za teaterskoga. Pirandellove misli nisu za Pitojeve suhe teoretske eksplikacije, nego jedna živa borba misli, od kojih je sva-

Dečje kazalište beogradsko Pučke Škole na Savincu, pod ravnateljstvom g-de Ruže Jakovljević, učiteljice, dalo je prošlog tjedna „Pepeljugu“ u Manežu, u kome su komadu učestvovala dječa iz najboljih beogradskih obitelji.

Дечје позориште београдске Основне Школе на Савинцу, под управом г-ђе Руже Јаковљевић, учитељице, дalo је прошле недеље „Пепељугу“ у Манежу, у коме су комаду учествовала деца из најбољих београдских породица.

ka dobila valeur osjećanja. Na taj način dugački monolozi djeluju kao žive apstraktne drame, u kojima se uhvatiše osjećanja, preobučena kao misli, u borbu sa sobom. Bol se u tim monolozima uspije do apokalipse.

A da odvoji svoju realnost od one drugih ljudi, Pitojev kao „Henrik IV“ govori sve „monologički“: uvijek pred sebe u ništa, kroz ljude i preko njih u daleko; zato onda, u momentima, kada prestane biti „vladar“ i kad odaje svojim prijateljima, da je samo „igrac“, on u onoj vezi, što je pokušava ušpostaviti s ljudima, razotkrija sve rane svoje sakrivene duše, pa se, zastidjen i zaprpašten od sebe samoga, opet brzo vraća u „sviju realnost“ i obraća se — praznini.

„Henrik IV“ jedna je od najtežih uloga u dramskoj literaturi, jer je cijela uloga jedan veliki monolog. Pitojev je od tog velikog monologa učinio jednu veliku dramu osjećanja u sebi samome. Stotine osjećanja, stotine intonacija, stotine gestova: jedna duša — Georges Pitojev.

P. S. Dekor od samog Pitojeva, moderan i vanredan, posve u našem shvaćanju.

J. K.

Pokus kod Pitojeva

„Pitojev“ nije nikakova krojačka dvorana, nego jedan od malobrojnih umjetničkih režisera Pariza. Rodom iz Kavkaza, učenik Stanislavskoga, (ovo neće biti ispravno! Ured. „Comoedie“) osnovao je 1917 g. — nakon ruske revolucije — svoju vlastitu trupu u Génfu. On daje Ibsena, Strindberga, Tolstoja, Čehova, Andrejeva i Maeterlingka. Njegova slava raširila se preko granice Švicarske, a 1920 g. dolazi u Pariz i postaje režiser na teatru des Champs Elysées. On proširuje svoj program. Pirandellovi „Šest lica traže autora“ doživljuju odličnu izvedbu u njegovoj režiji. S prirođenim talentom dobrog govora on realizuje svoje ideje ne samo kao režiser nego i kao glumac. Naročitost njegova stilja, njegov fanatični entuzijazam za teater i brižnost kojom on neumorno radi na izgradnji jednog umjetnički školovanog ansambla, pobudjuje doskora silan interes publike. Njegove inscenacije prate se u početku s ponešto skepsom, ali čim dalje to biva pozornost i interes sve veći. Njegove premijere postaju dogadjaji. Nakon malo godina postaje on vodjorom mlađog francuskog teatra „de l' avantgarde“.

Nekoliko riječi o razvitku literarnoga teatra u Parizu. Pozornica za eksperimentovanje, kakove mi u Njemačkoj već godinama poznajemo, u Francuskoj gotovo nema. Moderna literatura igra se malo ili skoro ništa. Francuz hoće da se u teatru zabavlja, a ne da se umno napreže. Teatri su zabavišta. Predstave počinju redovito u 9 sati, dakle nakon dinera, i traju do 12 sati. Probava ne smije da bude smetana ni od kakovih duhovnih procesa. Publika želi da vidi dobro — t. j. po mogućnosti čim laglje odjevene žene i glumce, koji govore elegantnom francuštinom. U kratko medjuvrijeme, koje di-

jeli san od rada, treba da se komedijom zasjene tragedije dnevnoga života. Budući da su ljudi preumorni da razmišljaju, oni hoće da se mogu barem smijati. Operete, revue i vesele igre sačinjavaju pretežni dio programa.

Usprkos svega toga pokazala se i u Parizu sve jača potreba prave poezije. Bolji dio publike postaje već umoran od pustih preljubničkih komedija. Trebalо je dakle da se teatarski rad Berlina i Moskve, ako ne već prestigne, a ono barem dostigne. Shvatilo se da gledalište ne treba da služi isključivo dobroj probavi.

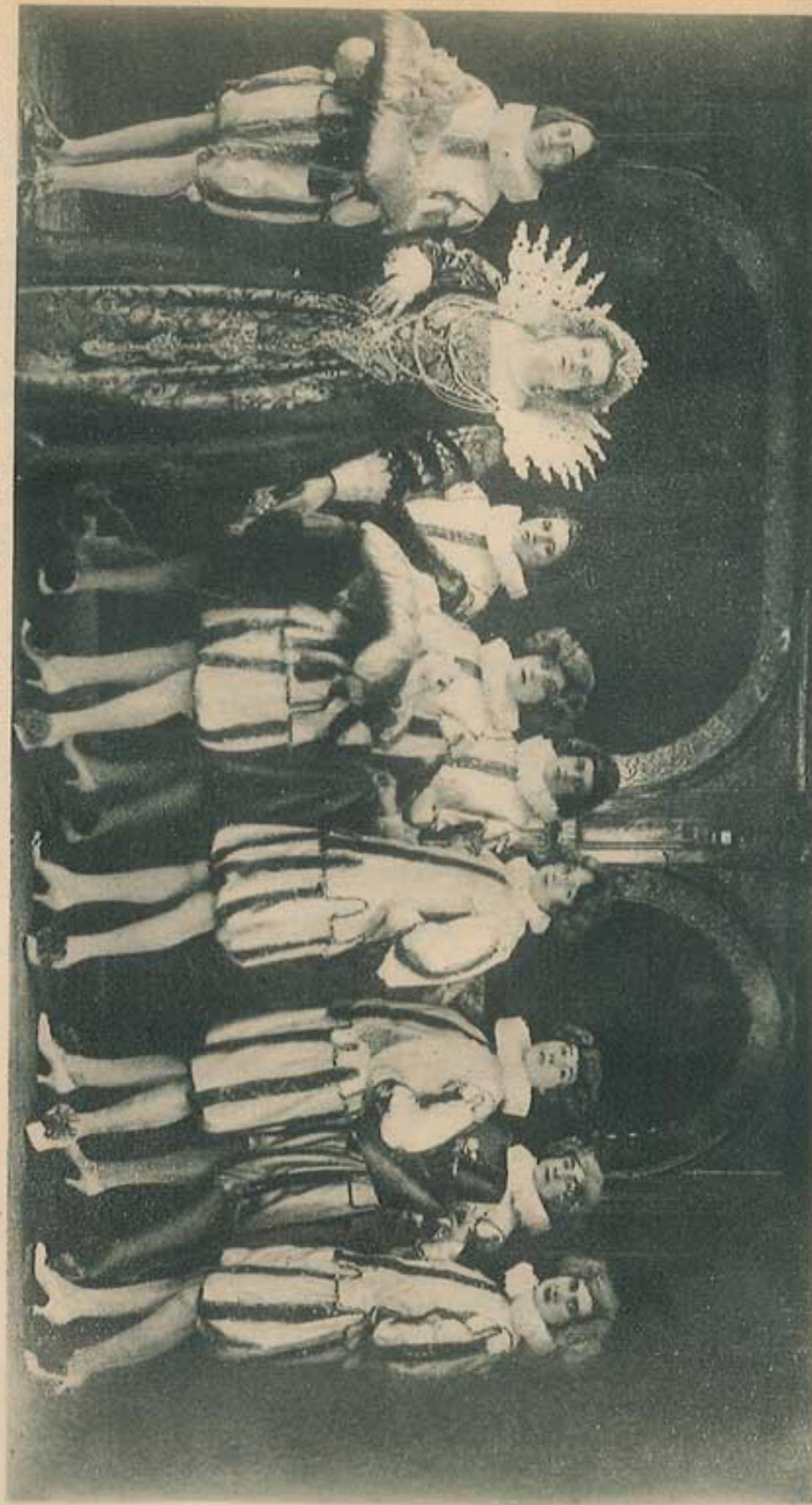
Godine 1913 osnovao je Copeau u jednoj maloj dvorani u Rue du Vieux Colombier, na lijevoj obali, jedno pozorište istoga imena. Njegova publika bili su studenti, literati, slikari i građani toga Quartiera. Usprkos trajnih financijskih neprilika uspijelo mu je da se za vrijeme rata progura i tako je iz tih neznatnih početaka nastala prva literarna scena u Parizu. Kasnije odvojili su se dvojica od važnijih glumaca od Copeaua. Dullin osnovao je Theater l'Atelier na Montmatreu, a Jouvet postao direktor Comédie des Champs Eliyssées. Nakon godinu dana prestao je teater du Vieux Colombier da radi. Na njegovo mjesto dolazi teater des Arts pod vodstvom Pitojeva, koji time po prvi put osniva svoje kazalište.

U podzemnom baru teatra des Champs Eliyssées sagradjena je jedna pokušna bina. Na buffetu, na kojem inače stoje šareni redovi različitih boca s vinom i likerima, leži knjiga za režiju. Klupe označuju dekoraciju.

Proba se „Henrik IV“ od Pirandella, kojom predstavom će da se otvori ovo kazalište. Disciplinovanost glumaca upada smjesta u oči. Škola Stanislavskoga ne da se zatajiti. Ovdje se ne markira, nego se igra. Svaki ton, svaki pokret učvršćen je u tančine. Glumac tako reći raste u vlastitu masku, razvija svoju formu i određuje svoje konture. Ova igroznica međusobnog ozbiljnog shvaćanja, borba za osjećaj i izraz stvara jednu opojnost i koju zapada svaki od suigrača, medju onim stolovima i stolcima bara. Ovakav pokus mogao bi isto tako da bude i premijera.

Čitava izvedba izradjena je u mozgu režisera u najtanje tančine, jer u Parizu je režiser ujedno i slikar i električar i rezviziter i pozorišni meštari svoje predstave. Blago uvriježeni običaji na našim pozornicama, gdje se nakon svršene premierske predstave klanja pred zavjesom još desetak strane gospode u radnim ogrtačima, jer je svaki od njih doprinjeo uspjehu predstave barem s jednim spremno namještenim reflektorom, takovi su običaji parižljama strani. Tamo gospodari režiser ne kao gospod Bog nad svojim stvorovima, nego i on sam postaje jedan od malih. Režiser bojadiše svoje stolce, gradi svoje prospekte, uvlači se u igru svojih glumaca i osim toga, ako je ikako moguće, igra još i glavnu ulogu komada.

Dramatskim teatrom sadašnjosti vladaju Shaw, Pirandello i O'Neill. Mi usprkos Hauptmannu i Bernheimu nemamo jednog dramatičara od ovakovog internacionalnog značenja. Jedan komad O'Neilla polučit će u San Francisku kao i u Magdeburgu jednaki

S „Historijske redute“ u Narodnom Kazalištu u Zagrebu, 24.-II. 1925:
Grupa „Medici“ — paževi s kraljicom (G-đa Crnić — Višnáth).

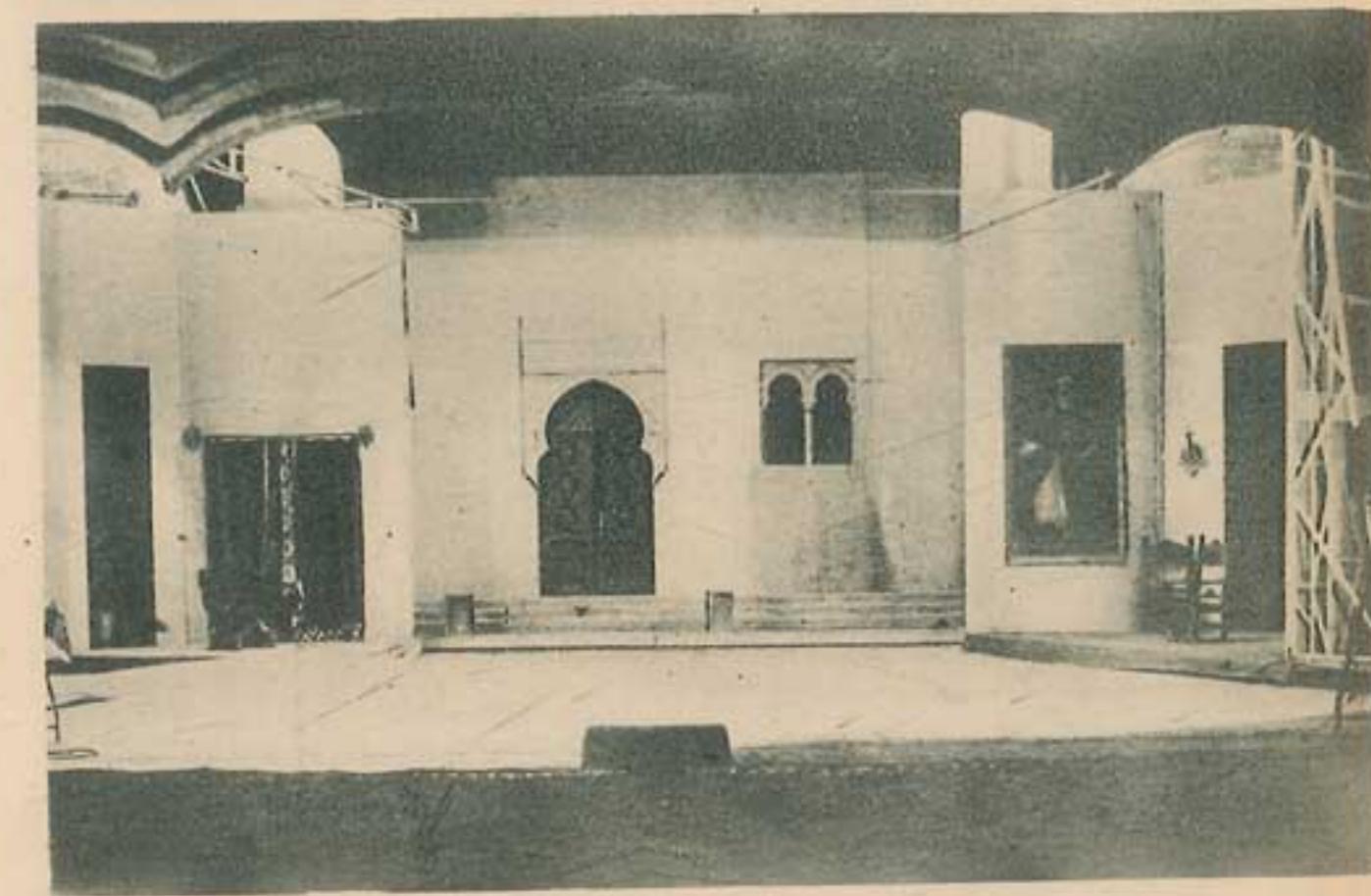
— Foto Tonka — Zagreb (Trg I, br. 16). —

С „Историјске радуте“ у Народном Казалишту у Загребу, 24.-II.
1925: Група „Медичи“ — пажеви с краљицом (Г-ђа Црнић Вишнáт).

Nušićovo „Sumnjičivo lice“ u zagrebačkom kazalištu. S lijeva na desno: Bojničić, Milanov, Grundić, Dujšin; u sredini: Papić.

Нушићово „Сумњиво лице“ у загребачком казалишту. С лева на десно: Бојничић, Миланов, Грундич, Дујшин; у средини: Папић.

Dekoracija Calderonove „Gospodja Djavolice“
na pokretnim platorma, izrađena po sistemu
Inž. Križanića, na zagrebačkoj pozornici.

Декорација Калдеронове „Госпођа Ђаволице“
на покретним платформама, израђена по систему инж. Крижанића, на
загребачкој позорници.

— Atelier Tonka — Zagreb —

uspjeh, jer obradjuje sveopće, ljudske probleme, koje razumije svatko i nije vezan ni uz kakove literarne, političke ili geografske predpostavke, košto je to minhenska i berlinska dramatika posljednjih godina. Mjesto da se utješne nagrade svake godine dijele nekim novopečenim genijima, trebale bi da te Kleistove ili Schillerove zaslade nekoliko godina štede, kako bi mogli da pošalju jednoga pjesnika u svijet, gdje bi on imao da zaboravi literaturu, kako bi se povratio životu.

Tko je imao nesreću da bude zaposlen u upravi jednoga glumačkoga teatra košto je to mene sudbina zadesila u Dresdenu, radosno gleda u drugim zemljama jednu trupu u kojoj se ponajbolji glumci ne stide da igraju i najmanje uloge. Gdje se uči a ne samo pripovijeda. Gdje nije nitko uvrijedjen, gdje svi rade.

Ugodno je na ovim teatrima to, što nema one namještene grčevitosti. Tu sve ispada prirodno, a ne prisilno. Instinkt vlada, a ne pravac. A da se može što se hoće to je posve razumljivo.

Gledao sam božićno večer jedan pokus „Gospodje s Kamelijama“. Taj stari komad koji je odredjen za turneju po Švicarskoj i za Beč igra Pitojev na jedan posve novi način. On ga igra i okviru jednog medaljona napola ironično napola sentimentalno kao da je Pirandello obradio staroga Dumasa.

Najjači teaterski dojam kojega sam imao u Francuskoj, bila je Ludmila Pitojev, kao junakinja komada. Ova velika umjetnica, žena Pitojeva, spada danas u red najboljih glumica Pariza. Ona je zvezda trupe: još i više: ona je njen sunčani sistem. Kazališta su puna kad ona nađupa; ona može da igra što i gdje hoće, ona može čak da igra i dobre komade.

U ovo vrijeme prividnih i lažnih veličina stoji jedna nježna, bljeda gospodja s velikim očima u uličnom kostimu na pokušoj pozornici. Ona ne igra, ona živi. Ona je u istinu sve što veli, zato je sve što ona veli lijepo. Najveće trivijalnosti, najotrečanije fraze postaju svjedokom jedne više zbiljnosti. Ispija je sušica. Nje nestaje iz čina u čin. Sve prozirnije postaje njen oko, sve bestjelesnija nje na pojava. Ljubavnik je ostavlja. Ona plače. Ona u istinu plače Kroz čitav sat plače ona bez prekida, bez utjehe, i svi u tom malom podrumu plaču s njom.

Gore se riba pod i stube. U Njemačkoj pale se sada božićna drvca. U Engleskoj evate mušmula. A ovdje veli jedna žena: „Ja ostavljam Pariz“. I jedan čitav svijet sreće kida se i ruši. Sve je zabluda. Sve je bol.

Kada bi Asta Nielsen mogla govoriti, ona bi ovako igrala teater. Ludmila Pitojev umire stojeći. Ona prelazi na drugi svijet. Ona se gasi. Jedan čas govori o drugome svijetu, a prozirnost najvećega blaženstva obasjava joj lice. Jedna zraka svjetla dodiruje ju i prenosi u ekstazu. Jer smrt, o kojoj mi sanjamo, je život.

Walter Hasenclever.

Један јубилије у Паризу

Двадесетпетогодишњица Ростановог «Орлића»

Позориште Саре Бернар прославило је ових дана двадесетпетогодишњицу од премијере чуvenog драмског дела Едмона Ростана „Орлић“. Ова драма играна је први пут 15 марта 1900 године, са Саром Бернар у насловној улози, која је учинила тако ренџ преко ноћ, ово дело славним.

Успех овога дела био је толико велики, да је од премијере игран без престанка 234 пута када се стало са давањем „Орлића“ и ако је још увек пунио кућу, јер је Сара Бернар морала отпуштати у Америку на један раније заказани овени турне.

После тога, „Орлић“ је даван у вишемахова, тако да је до данас само у том позоришту игран око две хиљаде пута. Цифра колосална, ако се упореди са бројем извођења осталих комада који су имали нарочитог успеха.

Насловну улогу, кнеза од Рајсхтага, играли су у овом позоришту после Саре Бернар, највећи париски уметници. Тако: Бланша ДиФреј, Рене Парни, Де Макс, Пјер Пладне, Мари Марке, г-ђа Симон, Вера Сержин, Андре Мери, Андре Паскал, и сада Марсела Сервијер. Интересантна је ствар, да су ову улогу, болешљивог и сентименталног младића играли људи и жене са готово истим успехом. Али ипак Сара Бернар имала је несумњиво највећи успех, и она је као прва креаторка ове улоге, поставила традицију како се треба играти.

Јубилеј је изведен нарочито помпезно. Присуствовао је председник републике и најотменија париска публика. Такође била је присутна и породица покојног Едмона Ростана: Његова жена Роземонда Ростан, и песникови синови Жан и Морис. Овај последњи је такође драмски писац. Они ако још нема ни тридесет година има већ објављена два романа и пет комада у стиху.

Вести са београдске позорнице

Скора премијера „Аиде“

„Аида“, позната опера од Вердија, у велико се спрема за београдску позорницу.

Премијера ове репрезентативне опере биће по свој прилици најдаље за месец дана.

Судећи по припремама које се чине за ову оперу, изгледа да се хоће надокнадити квалитетом број оперских премијера, који је осетно подбацио ове сезоне.

Здравље г-ђе Олге Шматкове

У прошлом броју, „Comoedia“ је донела вест да г-ђа Олга Шматкова, због последица свог немилог пада, неће се појављивати на позорници до краја ове сезоне.

Dve interesantne maske g-đe Z. Zlatković, člana beogradске Drame: Avdotija Lazarovna („Ivanov“) i g-đa Grije („Svadbeni marš“).

Две интересантне маске г-ђе З. Златковић, члана београдске Драме: Авдотија Лазаровна („Иванов“) и г-ђа Грије („Свадбени марш“).

Dilektanti u provinciji: 1) Muzička sekcija „Sokola“ u Dvoru (Hrvatska) o njegovoj dvadesetpetogodišnjici. — 2) Glumci-dilektanti „Sokola“ u Dvoru, u Pecijinom komadu „Čvor“.

Дилетанти у провинцији: 1) Музичка секција „Сокола“ у Двору (Хрватска) о његовој двадесетпетогодишњици. — 2) Глумци-дилетанти „Сокола“ у Двору, у Пецијином комаду „Чвр“.

Међутим, сада смо у стању донети саопштење да ће г-ђа Шматкова већ кроз месец дана моћи вапустити своју одају и наставити своја свакодневна балетска вежбања.

„Имотски кадија“ од Н. Ђурића на београдској позорници

Међу осталим оригиналним делима, која су стављена на репертоар београдског позоришта за ову сезону, налази се и познато драмско дело „Имотски кадија“ од Н. Ђурића, израђено по народној песми „Хасанагинаца“.

Премијера овог дела биће крајем позоришне сезоне.

Народно Казалиште у Осијеку

Драма

Последњи новитет у Осијечком театру била је Балзакова комедија „Меркадет“, у којој је насловну улогу играо г. Аца Гавриловић, а режирао је г. Томислав Танхофер.

Једнаки успех имала је и комедија Дарија Никодемија „Скамполо“, с г-ђом Зорком Петровић у насловној улози.

У режији г-ђе Зоре Вуксан-Барловић давана је Ибзенова драма „Хеда Габлер“, која је уједно играла и насловну улогу.

Опера

У опери је репризирана Вагнерова опера „Укletи Холандез“ с г. Рудолфом Букшеком у насловној партији, а последња премијера бијаше Делибесова опера „Лакме“. Насловну је партију певала г-ђа Дита Ковач, док су остale партије певали г-ђа Родане, господа Стробо-Торговицки, Букшек, Пихлер и Трбуховић. Дириговао је г. Мирски, а режирао г. Вуковић.

Гостовања

Г. Јосип Крижај члан загребачке опере гостовао је у Осијеку у операма „Фауст“: „Продана Невјеста“.

Промјена у управи

Досадањи управник осјечког театра г. Павел Голиа именован је за директора драме Народног Позоришта у Београду. Управа осјечког театра поверена је привремено секретару г. Томиславу Танхоферу.

Прослава 25-годишњице Васе Веселиновића

Г. Васа Веселиновић прославио је 25-годишњицу свог глумачког рада у понедељак 16. фебруара. Том се приликом у театру давала Петровићева комедија „Чвор“, у којој је г. Веселиновић играо улогу Стевана Јелића.

Мозаик

Велики љубитељи позоришта

У Тулузи, највећој вароши Француске у њеном јужном делу, према Шпанији, млади студенти тамошњег универзитета тако су велики љубитељи позоришта, да је недавно због тога дошло до правог скандала.

Што ти млади људи воле позориште није ни мало необично, али што они воле бесплатно да га посещују, у томе и јесте разлог целог догађаја о коме сада пишу сви француски листови.

Дакле, млади тулушки студенти имали су до скора бесплатан улаз у градско позориште. Али недавно, власништво овог позоришта прешло је у приватне руке, и разуме се нови власник одмах је укинуо ову иначе лепу бенефицију студената.

Ово нагло лишење бесплатних улазница, тако јако револтира студенте, да се прве наредне представе сви корпоратирно крену на позориште, и просто на јуриш заузму зграду. Морала се најзад и полиција умешати, и чак похапсити известан број студената.

Културни живот Јевреја у Београду

Реприза «Јефтаја» у Манежу

Просветни клуб „Макс Нордау“ приређује на дан 29 марта у 3 часа поподне своју прву дневну представу у Манежу, и томе ће приликом давати по други пут историјску драму у 4 чина „Јефтај“ од С. Ј. Џаине, познатог јеврејског књижевника из Битоља, који баш ових дана држи низ конференција у Лондону.

Просветни клуб „Макс Нордау“ има за циљ да путем ових представа упозна школску децу и омладину свију вера, са славном јеврејском историјом.

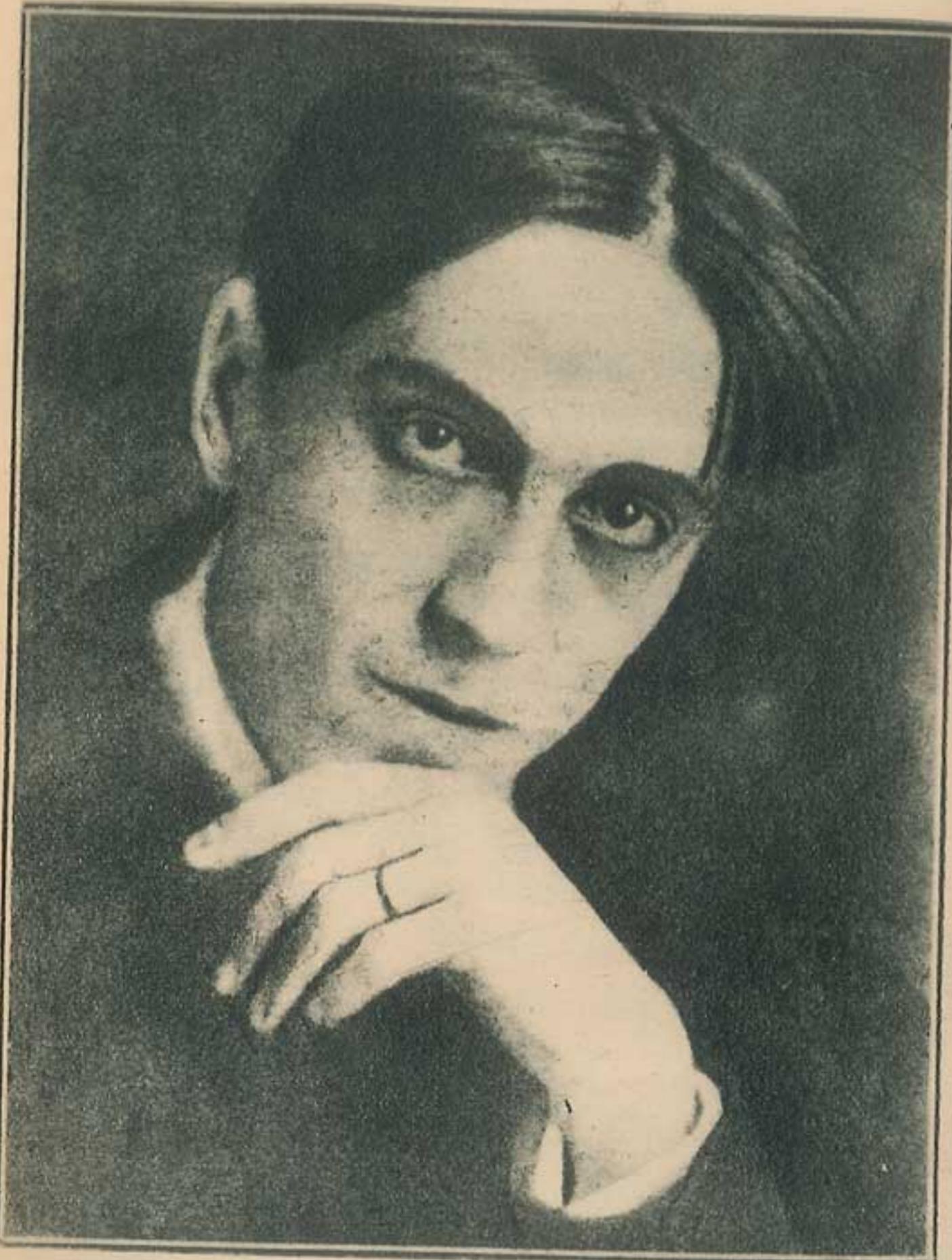
Београдско Слободно Позориште

Премијера «Бајадера»

Најзад је и Београд добио прилику да чује модерне оперете, које се играју у свима великим градовима Европе.

После изврсне, али старије оперете по датуму „Мамзел Нитуш“, долази ускоро сасвим модерна оперета „Бајадера“ од чуvenог композитора Калмана.

Ова ће оперета имати без сумње редак успех, јер је подела певача одлична.

Georges Pitojev, slavni ruski glumac i ređatelj u Parizu.

Жорж Питојев, славни руски глумац и редитељ у Паризу.

Veliki francuski historijski film „Salambo“ po znamenitom romanu Gustava Flauberta. Scene: nakon užasne kartagenske bitke i unutrašnjost paganskog hrama.

Велики француски историјски филм „Саламбо“ по чувеном роману Густава Флобера. Сцене: после ужасне картагинске битке и унутрашњост незнабожачког храма.

Немачка

Писмо из Берлина

28 фебруара.

Чим се хоће да говори о берлинском позоришном животу, мора се почети са Рајхартом. Он је, неоспорно, највише учинио од свих осталих берлинских управника позоришта ове сезоне! Његови покушаји нису баш сви успели — јер се он увек стара да реализује врло ризичне и врло тешке идеје, — али само такви покушаји достојни су хвале и дивљења.

Његова три позоришта, колико он за сада има позорница у Берлину, нису му довољна. И недавно је Рајхарт закупио и четврто позориште, Лесинг-театр. У њему је ових дана дао премијеру „Кориолана“ Шекспировог, али не са великим успехом, јер вије имао добрих глумаца. Режија „Кориолана“ била је изврсна, али чemu, када није имао самог Кориолана каквог је требало.

Рајхарт је имао највећи свој успех ове сезоне са Пиранделом, а нарочито са Шоовом „Јованком Орлеанком“. Овај Шоов комад игран је већ преко сто пута, а још увек пуни кућу. Елизабета Берњер, која је триуфовала у насловној улози спрема сада Госпођу с Камелијама. Рајхартово друго позориште „Comoedia“ даће „Господара њеног срца“ од Француза Пола Рејнала, већ играног у Бечу.

Прошле недеље исто позориште дало је репризу „Слуге двају господара“ од Голдонија. Потребно је имати доста смелости па ову старију талијанску комедију режирати у модерној инсценацији и пружити је берлинској савременој снобовској публици. Она нема ни много оригиналности ни интересовања за модерну публику. Интрига и личности су конвенционални, и ми смо навикли да их све исте најемо код Молијера који је имао у талијанској школи више успеха но и сами Талијани. Али овде, код Рајхарта, освежена и збијена режијом једног позоришног мајстора првог реда, ова комедија има успеха и биће играна целе сезоне са малим прекидима.

„Госпођа Лоенгрин“, комад који је такође имао успеха код Рајхарта, јесте домаћа комедија из живота Немаца у Аустрији. Можда је претерана хвала берлинске штампе овог комада, који се иначе не одваја баш нарочито од осталих књижевних продукција ове сезоне. Ову комедију популарисала је само одлична драмска уметница г-ђа Вербецирк, која је за сада једна од најбољих глумица у Берлину. Врло ружна жена, као и све велике глумице у осталом, она игра изванредно у комедијама свих жанрова.

Филм

Плата филмске уметнице

Зна се да филмски уметници имају огромне плате, нарочито у упоређењу са својим колегама позоришним платама, они имају више но краљевске гаже. у томе, чувена филмска звезда Глорија Свансон, која се недавно венчала у Паризу за једног француског племића, однела је рекорд. Она добија плате, када ради, недељно по 17.500 долара, што годишње износи 910 хиљада долара и у динарима око педесет и четири и по милиона динара.

Narodno Pozorište u Beogradu: g-dja D. Milošević u uspjeloj ulozi Silvije ("Ruka ruku miće" od Benavente).

Народно Позориште у Београду: г-ђа Д. Милошевић у успешој улози Силвије ("Рука руку мије" од Бенавенте).

Одговорни уредник Никола Трајковић. Власник „Илустрација“ Београд-Загреб. Годишња претплата 180 динара; полугодишња 90 динара; тромесечна 45 динара. Претплата се шаље у Београд, Космајска улица, 22. „Макарије“ А. Д. Земун. — Odgovorni urednik. Nikola Trajković. Vlasnik „Ilustracija“ Beograd-Zagreb. Godišnja pretplata 180 dinara; polugodišnja 90 dinara; trimesečna 45 dinara. Pretpisna se šalje u Zagreb, Narodno Kazalište, „Makarije“ A. D. Zemun.